

Ljuba Slijepčević

Vršnjačko nasilje s osvrtom na internetsko nasilje - „Sajber buling” kroz domaće i međunarodne propise s osvrtom na Uredbu o bezbednosti i zaštiti dece pri korišćenju informaciono-komunikacionih tehnologija od 14. februara 2020. god. i rezime presude ESLJP Vejdeland i drugi protiv Švedske (predstavka br. 1813/07, Presuda od 9. februara 2012. godine, koja je postala pravosnažna 9.maja 2012. godine)

Uvod

Iako postoje brojne definicije vršnjačkog nasilja, većina naglašava da se pod nasiljem podrazumeva svako fizičko i psihičko nasilno ponašanje usmereno na decu od strane njihovih vršnjaka, koje je učinjeno sa ciljem povređivanja, koje ukazuje na ponavljanje istog obrasca i održavanje neravnopravnog odnosa snaga.

Svaki od ovih postupaka se može razlikovati po obimu, težini, intenzitetu i vremenu trajanja.

Potrebno je napraviti razliku između vršnjačkog nasilja i vršnjačkog zlostavljanja poznatog kao bulling (engl.). Vršnjačko nasilje je nadređena kategorija i ne uključuje nužno zlostavljanje, koje predstavlja teži oblik vršnjačkog nasilja. Tipične žrtve vršnjačkog nasilja su ona deca koju druga deca zlostavljaju, a ona ne uzvraćaju i povlače se. To su deca koja su po pravilu fizički slabija, preosetljiva, anksiozna i povučena.

Brzim i intenzivnim razvojem informaciono-komunikacionih tehnologija u poslednjih nekoliko godina, internet je postao veoma važan i veoma moćan alat koji ima višestruku primenu. Između ostalog, služi i kao veoma pogodno sredstvo za komunikaciju. Međutim, kao i svaki alat, internet se može upotrebiti ali se isto tako može i zloupotrebiti, u zavisnosti od toga ko ga koristi i kakve su namere korisnika.

Internet nosi veoma mnogo prednosti, od kojih su najvažnije brza i sveobuhvatna, relativno jeftina ili čak besplatna komunikacija, pa i među osobama koje su hiljadama kilometara udaljene jedna od druge. Internet omogućava pristup mnogobrojnim korisnim informacijama i razmenu iskustava između korisnika kad su u pitanju različite teme i različite oblasti života.

Deca danas već od ranog uzrasta koriste internet, te na zabavan i zanimljiv način uče o tome kako koristiti informacione tehnologije.

Glavni rizici upotrebe interneta za decu su: izloženost uznemirujućim, agresivnim ili nepristojnim e-mail porukama, direktna komunikacija s osobom koja traži neprimerene odnose uglavnom putem društvenih mreža, izlaganje seksualnim sadržajima, preterana izolovanost deteta koja je posledica prečestog/dugotrajnog korišćenja računara/interneta i sl.

Deca ne shvataju ozbiljno mogućnosti zloupotrebe interneta, kao ni potencijalne posledice.

Šteta koja nastane kao rezultat sajber napada je vrlo stvarna i izaziva stvarne posledice i u fizičkom svetu. Ipak, zbog specifičnosti vezanih za tehnologiju, vrste, počiniocima i žrtve ovakvih napada pitanje sajber bezbednosti zahteva posebnu brigu svih koji se bave Internetom.

Vršnjačkim nasiljem putem interneta naziva se podsticanje grupne mržnje, napadi na privatnost, uznemiravanje, praćenje, vređanje, nesavestan pristup štetnim sadržajima i širenje nasilnih i uvredljivih komentara

Zaštita dece na Internetu podrazumeva fizičku, psihičku i moralnu bezbednost maloletnih lica tokom obavljanja svakodnevnih aktivnosti na Internetu (surfovanje, četovanje, korišćenje društveno-socijalnih mreža, online igrice). Cilj je zaštititi decu od neprimerenih sadržaja, negativnih efekata korišćenja Interneta i podići nivo svesti i znanja o tome na koji način virtuelna stvarnost utiče na decu i dokle smeju da se upuštaju u digitalni svet, a da to bude bezbedno i bez posledica

1. Vršnjačko nasilje putem interneta

Vršnjačkim nasiljem putem interneta naziva se podsticanje grupne mržnje, napadi na privatnost, uznemiravanje, praćenje, vređanje, nesavestan pristup štetnim sadržajima i širenje nasilnih i uvredljivih komentara. Ono može uključivati još i slanje okrutnih, zlobnih, nekad i pretećih poruka, kao i kreiranje internet stranica koje sadrže priče, crteže, slike i šale na račun vršnjaka. Takvo nasilje odnosi se i na postavljanje fotografija vršnjaka na galerijama sajtova, uz zahtev posetiocima da ih procenjuju po određenim karakteristikama, odnosno da glasaju za osobu koja je najružnija, najnepopularnija ili najdeblja u školi. Konflikti koji ovako započinju uglavnom se završavaju fizičkim sukobima.

Jedan od takvih primjera jeste da deca u tuđe ime otvaraju blogove ili profile na društvenim stranicama kao što je Facebook, i slično. Zatim na tim stranicama iznesu nekoliko istinitih detalja o navodnom vlasniku bloga, odnosno profila kako bi podaci bili uvjerljivi onima koji poznaju tu osobu.

Važno je znati da većina učenika izložena vršnjačkom nasilju, nasilje ili ne prijavljuje odraslima ili čeka vrlo dugo dok to učini. Razlozi uglavnom proizlaze iz osjećaja srama, straha od osвете ili uverenja da odrasli neće hteti ili moći nešto preduzeti. Jedan od razloga zašto deca ne reaguju kako bi sprečila nasilje jeste što mnogi misle da se ni tako ništa ne bi promenilo i odrasli im ne bi pomogli.

Po čemu se elektronsko nasilje ("Cyber") razlikuje od drugih nasilja:

„Sajber buling“ je svaki oblik vršnjačkog nasilja u virtuelnom svetu. Za razliku od običnog „bulinga“, koji se dešava u školi ili na ulici, žrtva može da doživi neprijatnosti i u svojoj kući. Nasilnik, skrivajući se iza anonimnosti koju pruža internet, često je nepoznat i teško je otkriti

njegov identitet. Postoji mogućnost da se više nasilnika udruže koristeći mrežne resurse interneta. Sajber buling se izvodi oblicima komunikacije u kojima identitet počinitelja može da bude skriven i mladi ljudi ne mogu da vide ko je sa druge strane. "Sajber buling" nema određenih obrazaca o prepoznavanju žrtve i dodaje da svako može da bude meta ove vrste maltretiranja. Internet je otvorio mogućnost za uznemiravanje putem elektronske pošte, čata ili blogova. Mobilni telefoni mogu poslužiti za snimanje, slanje uvredljivih sms-ova ili pozivanja, a sve s ciljem uznemiravanja žrtve, u svako doba, na svakom mestu, velikom brzinom. Među-vršnjačko nasilje putem interneta uključuje podsticanje grupne mržnje, napade na privatnost, uznemiravanje, uhođenje, vređanje, nesavestan pristup štetnim sadržajima te širenje nasilnih i uvredljivih komentara. Elektronsko nasilje može biti prisutno 24 sata i svaki dan u sedmici. Dete je izloženo nasilju i uznemiravanju kod kuće i na drugim mestima koja su za njega bila sigurna.

Publika i svedoci mogu biti mnogobrojni i brzo se mogu povećavati.

Deca i mladi koji se ponašaju nasilno mogu ostati anonimni. Ova činjenica može izazvati snažan osećaj straha, izloženosti i nezaštićenosti kod onih koji su doživeli e-zlostavljanje, dok onome ko čini zlostavljanje to može biti podsticaj za nastavak zlostavljanja. Bez fizičkog kontakta sa žrtvom ili publikom, deca i mladi teže shvataju posledice nasilnog ponašanja.

Lažno predstavljanje i upotreba lažnog identiteta na društvenim mrežama, te proizvodnja i distribucija dečje pornografije spadaju u nasilje na internetu.

2.Pravni okviri u Republici Srbiji elektronskog nasilja

Prava deteta i učenika u Republici Srbiji ostvaruju se u skladu sa potvrđenim međunarodnim ugovorima, Ustavom Republike Srbije¹, Na osnovu Ustava Republike Srbije deca uživaju ljudska prava primereno svom uzrastu i duševnoj zrelosti; deca su zaštićena od psihičkog, fizičkog, ekonomskog i svakog drugog iskorišćavanja ili zloupotrebljavanja (član 64. st. 1. i 3). Ustav garantuje posebnu zaštitu porodice, majke, samohranog roditelja i deteta (član 66). Što se tiče zakona, treba istaći:

– Porodični zakon² koji definiše i zabranjuje nasilje u porodici i ustanovljava obavezu države da preduzme sve potrebne mere za zaštitu deteta od zanemarivanja, fizičkog, seksualnog i emocionalnog zlostavljanja i od svake vrste eksploatacije;

– Zakon o socijalnoj zaštiti³ koji određuje ciljevi socijalne zaštite, a koji se ostvaruju obezbeđenjem materijalne podrške pojedincu, odnosno porodici koja ima potrebe za njom, ali i pružanjem usluga socijalne zaštite; korisnici usluga socijalne zaštite su i deca žrtve zlostavljanja, zanemarivanja, nasilja i eksploatacije;

---

¹ ("Sl. glasnik RS", br. 98/2006)

² („Službeni glasnik RS”, broj 24/11), Službeni glasnik RS”, br. 18/05, 72/11 – dr. zakon i 6/15),

³ Služben glasnik

- Zakon o sprečavanju nasilja u porodici ⁴koji propisuje mere za sprečavanje nasilja u porodici i postupanje državnih organa i ustanova u sprečavanju nasilja u porodici i pružanju zaštite i podrške žrtvama nasilja u porodici;
- Krivični zakonik⁵ koji sagledava dete u kontekstu krivične odgovornosti, zaštite od krivičnih dela; tim zakonikom posebno se sankcionišu krivična dela koja u svom biću imaju elemente nasilja, zanemarivanja, zloupotrebe, zlostavljanja i eksploatacije maloletnih lica; Najvažnije izmene su da se po prvi put u Krivičnom zakoniku Republike Srbije kao krivično delo smatra posedovanje i pribavljanje fotografija, audio-vizuelnih zapisa ili drugih predmeta pornografske sadržine nastale iskorišćavanjem maloletnog lica.
- Zakonik o krivičnom postupku ⁶ koji sadrži odredbe o posebno osetljivom svedoku;
- Zakon o policiji ⁷kojim se uređuje rad i postupanje policije i u odnosu na decu;
- Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela („Službeni glasnik RS”, broj 85/05) sadrži odredbe koje se primenjuju prema maloletnim učiniocima krivičnih dela, odredbe koje se, između ostalog, odnose se materijalno krivično pravo, organe koji ga primenjuju, krivični postupak i izvršenje krivičnih sankcija prema ovim učiniocima krivičnih dela, kao i posebne odredbe o zaštiti dece i maloletnika kao oštećenih u krivičnom postupku;
- Zakon o posebnim merama za sprečavanje vršenja krivičnih dela protiv polne slobode prema maloletnim licima ⁸predviđa posebne mere koje se sprovode prema učiniocima krivičnih dela protiv polne slobode izvršenih prema maloletnim licima određenih istim zakonom i uređuje vođenje posebne evidencije lica osuđenih za ta krivična dela;
- Zakon o zabrani diskriminacije ⁹sadrži odredbe o zabrani diskriminacije dece, pa je propisano da je zabranjeno diskriminisati dete, odnosno maloletnika prema određenim statusima, tj. ličnim svojstvima samog deteta, roditelja, staratelja i članova porodice;
- Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja sadrži odredbe o zabrani diskriminacije, nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja i zabrani ponašanja kojima se vređa ugled, čast ili dostojanstvo deteta i učenika; zabranjeno je fizičko, psihičko, socijalno, seksualno, digitalno i svako drugo nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje deteta;
- Zakon o sportu ¹⁰propisuje da je u oblasti sporta, zabranjena svaka vrsta zloupotreba, zlostavljanja, diskriminacije i nasilja prema deci, kao i da organizacije u oblasti sporta i lica koja obavljaju stručno vaspitni rad sa decom u tim organizacijama, kao i svi članovi i

---

⁴ („Službeni glasnik RS”, broj 94/16),

⁵ („Službeni glasnik RS”, br. 85/05, 88/05 – ispravka, 72/09, 111/09, 121/09, 104/13, 108/14, 94/16 i 35/19),

⁶ („Službeni glasnik RS”, br. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14 i 35/19),

⁷ („Službeni glasnik RS”, br. 6/16, 24/18 i 87/18),

⁸ („Službeni glasnik RS”, broj 32/13)

⁹ („Službeni glasnik RS”, broj 22/09)

¹⁰ („Službeni glasnik RS”, broj 10/16)

zaposleni u organizacijama u oblasti sporta, naročito promovišu ravnopravnost među decom i aktivno se suprotstavljaju svim vrstama zloupotreba, zlostavljanja, diskriminacije i nasilja;

– Zakon o radu („Službeni glasnik RS”, br. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17 – odluka US, 113/17 i 95/18 – autentično tumačenje) sadrži odredbe kojima se posebno štiti zaposleni koji nije navršio 18 godina života, tj. dete;

– Zakon o zdravstvenoj zaštiti¹¹ po kome načelo poštovanja prava deteta podrazumeva rukovođenje najboljim interesom deteta u svim aktivnostima pružaoca zdravstvene zaštite, obezbeđivanje zdravstvenih usluga i procedura prilagođenih deci, kao i pravo deteta na pravilan razvoj i zaštitu od svih oblika nasilja, zlostavljanja, zanemarivanja i iskorišćavanja; taj zakon konstituiše obavezu svih zdravstvenih radnika kao opšte načelo poštovanja prava deteta koje podrazumeva rukovođenje najboljim interesom deteta u svim aktivnostima pružaoca zdravstvene zaštite, obezbeđivanje zdravstvenih usluga i procedura prilagođenih deci, kao i pravo deteta na pravilan razvoj i zaštitu od svih oblika nasilja, zlostavljanja, zanemarivanja i iskorišćavanja; taj zakon, kao i Zakon o pravima pacijenata¹² propisuje poverljivost podataka o pacijentu, i obavezu, pod pretnjom kažnjavanja, zdravstvene ustanove i zdravstvenog radnika da te podatke čuva i ne odaje čime nije obezbeđena puna zaštita deteta, posebno kada je nasilje nad detetom ili rizik od nasilja prema detetu povezan sa zdravstvenim stanjem izvršioca ili mogućeg izvršioca nasilja;

– Zakon o javnom informisanju i medijima¹³, koji sadrži odredbe o zaštiti žrtve nasilja od viktimizacije u medijima.

-Vlada Republike Srbije donela je Uredbu o bezbednosti i zaštiti dece pri korišćenju informaciono-komunikacionih tehnologija, Uredba je objavljena u „Sl. glasniku RS“, br. 13/2020 od 14. februara 2020. god. Ova uredba se primenjuje od 22. februara 2020. god.

Vlada je usvojila STRATEGIJU za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. Godine.¹⁴ Koja definiše nasilje među decom (naziva se i vršnjačko nasilje) namerna je, svesna želja da se uznemiri/maltretira, zastraši, nanese povreda drugoj osobi – vršnjaku. Najčešći oblici vršnjačkog nasilja su: verbalno zlostavljanje, otimanje i uništavanje stvari, prisiljavanje i ucenjivanje drugih da rade ono što im je naređeno, batine i fizičko povređivanje, novčano ucenjivanje, pretnje oružjem i seksualno nasilje, socijalna izolacija deteta, ismevanje, vređanje.

Strategija predstavlja značajan strateški dokument za unapređenje zaštite dece od nasilja i sadrži značajne mere i aktivnosti za unapređenje ove oblasti. Međutim, definisane mere, aktivnosti i indikatori za merenje postignutih rezultata često su definisani na previše opšti način, te ostavljaju prostor za široko tumačenje, neprecizno praćenje postignutih rezultata i merenje nivoa unapređenja. U daljem razvoju strateških politika važno je da se dodatno

¹¹ („Službeni glasnik RS”, broj 10/16)

¹² („Službeni glasnik RS”, br. 45/13 i 25/19 – dr. zakon)

¹³ („Službeni glasnik RS”, br. 83/14, 58/15 i 12/16 – autentično tumačenje)

¹⁴ "Službeni glasnik RS", broj 80 od 3. juna 2020

unapredi način definisanja mera i aktivnosti kako bi one bile specifičnije i kako bi na jasniji način definisale konkretne korake u unapređenju ove oblasti. Takođe je značajno da se indikatori za merenje rezultata razrade tako da budu veoma specifični i u boljoj korelaciji sa svakom od definisanih mera, kako bi mogli bolje da mere napredak u oblasti unapređenja zaštite dece od nasilja.

Uredba o bezbednosti i zaštiti dece pri korišćenju informaciono-komunikacionih tehnologija

Ovom uredbom uređuju se mere za bezbednost i zaštitu dece na internetu kao aktivnosti od javnog interesa, i to putem edukacije i informisanja dece, roditelja i drugih zakonskih zastupnika i nastavnika o prednostima, rizicima i načinima bezbednog korišćenja interneta, kao i postupanje u slučaju narušavanja ili ugrožavanja bezbednosti dece na internetu koje se prijavljuje putem jedinstvenog mesta za pružanje saveta i prijem prijavi u vezi sa bezbednošću i zaštitom dece na internetu.

Cilj Uredbe o bezbednosti i zaštiti dece pri korišćenju informaciono-komunikacionih tehnologija, je da se:

- 1) podigne nivo svesti i znanja o prednostima i rizicima korišćenja interneta i načinima bezbednog korišćenja interneta;
- 2) unaprede digitalne kompetencije dece, odnosno učenika, roditelja i drugih zakonskih zastupnika i nastavnika (u daljem tekstu: dece, roditelja i nastavnika);
- 3) unapredi međuresorna saradnja u oblasti bezbednosti i zaštite dece na internetu.

Preventivne mere za bezbednost i zaštitu dece na internetu

Ministarstvo nadležno za poslove informacione bezbednosti (u daljem tekstu: Ministarstvo) preduzima preventivne mere za bezbednost i zaštitu dece na internetu, kao aktivnosti od javnog interesa, putem:

- 1) edukacije i informisanja dece, roditelja i nastavnika;
- 2) jedinstvenog mesta za pružanje saveta i prijem prijavi u vezi sa bezbednošću i zaštitom dece na internetu.

Edukacija i informisanje dece, roditelja i nastavnika

Predmet edukacije i informisanja dece, roditelja i nastavnika su:

- 1) prednosti korišćenja interneta;
- 2) rizici korišćenja interneta;
- 3) načini bezbednog korišćenja interneta.

Ministarstvo sprovodi aktivnosti iz stava 1. ovog člana u saradnji sa nadležnim organima i institucijama, školama, medijima, civilnim i privatnim sektorom, akademskom zajednicom, istaknutim pojedincima u oblasti savremenog stvaralaštva i kreativne industrije i drugim zainteresovanim subjektima.

Kada se aktivnosti iz stava 1. ovog člana organizuju u školi, škola obezbeđuje prisustvo dece i nastavnika, a roditelje poziva da prisustvuju i ukazuje im na značaj njihovog učešća u edukativnim aktivnostima koje sprovodi Ministarstvo.

Javni medijski servis, u saradnji sa Ministarstvom, promovise i emituje programske sadržaje u javnom interesu koji se odnose na bezbednost i zaštitu dece na internetu, a sve u skladu sa propisima kojima se uređuje javni medijski servis i javno informisanje i ovom uredbom.

Ministarstvo u saradnji sa ostalim pružaocima medijskih usluga radi na promociji i podsticanju emitovanja programskih sadržaja u javnom interesu koji se odnose na bezbednost i zaštitu dece na internetu, a sve u skladu sa propisima i ovom uredbom, profesionalnim i etičkim standardima i principima društveno odgovornog poslovanja.

Jedinstveno mesto za pružanje saveta i prijem prijava u vezi sa bezbednošću i zaštitom dece na internetu

U cilju podizanja nivoa svesti i znanja o bezbednosti i zaštiti dece na internetu, Ministarstvo preduzima aktivnosti koje obuhvataju pružanje saveta i informacija deci, roditeljima i nastavnicima o prednostima, rizicima i bezbednim načinima korišćenja interneta, a naročito o riziku prekomerne upotrebe savremenih tehnologija i interneta, riziku zanemarivanja i zapostavljanja dece, rizičnom ponašanju na internetu i njegovim posledicama (stupanje u kontakt sa nepoznatim licima, deljenje sadržaja na internetu, narušavanje privatnosti i sigurnosti podataka i sl.) i drugim pojavama i opasnostima na internetu, kao što su igre izazova, vršnjačko nasilje, uznemiravanje i vrbovanje dece, ucene, pretnje, eksploatacija dece, dečija pornografija, slanje ili postavljanje fotografija, poruka ili video snimaka sa eksplicitnim seksualnim sadržajem (eng. sexting), pedofilija, trgovina ljudima i sl. Ministarstvo omogućava prijem prijava štetnog i neprimerenog sadržaja i ponašanja na internetu, odnosno prijavljivanje ugroženosti prava i interesa dece.

Pružanje saveta i informacija iz stava 1. ovog člana, kao i prijem prijava iz stava 2. ovog člana obavlja se telefonskim i elektronskim putem (preko obrasca na veb prezentaciji, socijalnih mreža i sl.) i na tel 19833.

O pruženim savetima, odnosno informacijama, kao i o podnetim prijavama Ministarstvo vodi evidenciju u elektronskom obliku. Evidencija sadrži podatke o licu koje se obratilo Ministarstvu u skladu sa zakonom koji uređuje informacionu bezbednost, datumu prijema prijave ili zahteva za pružanjem saveta, odnosno informacije, kao i podatke o pruženom savetu, odnosno informaciji ili načinu postupanja po podnetoj prijavi.

Postupanje po prijemu prijave

U zavisnosti od vrste ugroženosti prava i interesa deteta, Ministarstvo u najkraćem roku prosleđuje:

- 1) prijavu nadležnom javnom tužilaštvu, ako navodi iz prijave upućuju na postojanje krivičnog dela koje se goni po službenoj dužnosti, a informaciju o podnetoj prijavi ministarstvu nadležnom za unutrašnje poslove (organizacionoj jedinici nadležnoj za suzbijanje visokotehnološkog kriminala), u cilju informisanja;
- 2) prijavu nadležnom centru za socijalni rad, ako navodi iz prijave upućuju na povredu prava, zdravstvenog statusa, dobrobiti, odnosno opšteg integriteta deteta;
- 3) obaveštenje nadležnom domu zdravlja, ako navodi iz prijave upućuju na rizik prekomerne upotrebe savremenih tehnologija i interneta i postojanje štetnih posledica;
- 4) prijavu inspekciji za informacionu bezbednost ukoliko navodi iz prijave upućuju na narušavanje bezbednosti informaciono-komunikacionog sistema od posebnog značaja ili neodgovarajuće postupanje operatora informaciono-komunikacionog sistema od posebnog značaja;
- 5) prijavu ministarstvu nadležnom za poslove obrazovanja i vaspitanja, ako navodi iz prijave ukazuju na postojanje digitalnog nasilja od strane vršnjaka ili drugih lica u školi, kao i na zlostavljanje deteta zloupotrebom informaciono-komunikacionih tehnologija, koje prijavu upućuje školi na dalju nadležnost i postupanje u skladu sa propisima koji uređuju postupanje ustanove u odgovoru na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje;
- 6) obaveštenje administratoru veb prezentacije u slučaju da navodi iz prijave upućuju na neprimeren ili štetan sadržaj.

U postupanju po prosleđenim prijavama, nadležni organi i ustanove iz stava 1. ovog člana primenjuju odredbe zakona kojim se uređuje elektronska trgovina, ukoliko navodi iz prijave ukazuju na postojanje nedopuštenog sadržaja na internetu.

Postupanje centara za socijalni rad i domova zdravlja

Nakon prijema prijave iz člana 6. stav 1. tačka 2) ove uredbe, nadležni centar za socijalni rad vrši procenu adekvatnosti staranja o detetu (roditelj, staratelj, hranitelj), utvrđuje rizike po razvoj i bezbednost deteta uticajem štetnih i neprimerenih sadržaja informaciono-komunikacionih tehnologija na dete, pruža pomoć i podršku detetu i porodici i, po potrebi, preduzima mere nadzora i kontrole u odnosu na lica koja se staraju o detetu i pokreće odgovarajuće postupke za zaštitu prava deteta u skladu sa zakonom.

Nakon prijema obaveštenja iz člana 6. stav 1. tačka 3) ove uredbe, nadležni dom zdravlja koji može da pruži stručnu pomoć utvrđuje, ukoliko postoji prethodna saglasnost pacijenta, odnosno njegovog zakonskog zastupnika ili staratelja, da li postoji rizik stvaranja zavisnosti ili je stvorena zavisnost od korišćenja savremenih tehnologija i interneta, i pruža pomoć u skladu sa zakonom i profesionalnom etikom.

Zaposleni u centrima za socijalni rad i domovima zdravlja dužni su da se upoznaju sa rizicima i štetnim posledicama koji mogu da nastanu za decu upotrebom interneta i savremenih tehnologija i obučavaju se o načinima pružanja pomoći deci u slučaju nastanka štetnih posledica.

Međuresorna saradnja i izveštavanje

Organi i institucije nadležne za primenu i postupanje po ovoj uredbi, međusobno sarađuju i razmenjuju znanja i iskustva u oblasti bezbednosti i zaštite dece pri korišćenju informaciono-komunikacionih tehnologija u cilju unapređenja preventivnih mera za bezbednost i zaštitu dece na internetu, kao aktivnosti od javnog interesa.

Nadležni državni organi i ustanove zdravstvene i socijalne zaštite, proveravaju navode iz prijave koje su im prosleđene na dalju nadležnost i postupanje u skladu sa članom 6. ove uredbe i o preduzetim merama obaveštavaju Ministarstvo nadležno za poslove informacione bezbednosti

Obaveštavanje iz stava 2. ovog člana vrši se elektronskim putem, dostavljanjem kvartalnih izveštaja Ministarstvu u roku od deset dana od dana isteka kvartala.

Jednom godišnje, najkasnije do kraja marta tekuće godine za prethodnu godinu, Ministarstvo Ministarstvo nadležno za poslove informacione bezbednosti (sačinjava i na veb prezentaciji objavljuje izveštaj o radu jedinstvenog mesta za pružanje saveta i prijem prijave u vezi bezbednosti i zaštite dece na internetu.

Nacionalni kontakt centar uspostavilo je Ministarstvo trgovine, turizma i telekomunikacija početkom 2017. godine.

Prestanak važenja ranijeg propisa

Danom stupanja na snagu ove uredbe prestaje da važi Uredba o bezbednosti i zaštiti dece pri korišćenju informaciono-komunikacionih tehnologija („Službeni glasnik RS”, broj 61/16).

Uredba je u skladu sa Zakonom o ratifikaciji Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima deteta¹⁵, i Strategijom EU za bolji internet za decu

Međunarodni propisi u vezi sa elektronskim nasiljem

Republika Srbija se ratifikacijom Konvencije o pravima deteta Ujedinjenih nacija , Zakon o ratifikaciji Konvencije o pravima deteta . Republika Srbija je izjavom o sukcesiji od 2001. godine članica Konvencije o pravima deteta.obavezala da obezbedi ostvarivanje svih prava deteta, a naročito, na zaštitu od svih oblika nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, potpunu informisanost, na pravično postupanje i zaštitu privatnosti, kao i da detetu koje je bilo izloženo nasilju obezbedi podršku za fizički i psihički oporavak i njegovu socijalnu

---

¹⁵ ("Sl. list SFRJ - Međunarodni ugovori", br. 15/90 i "Sl. list SRJ - Međunarodni ugovori", br. 4/96 i 2/97)

reintegraciju. Konvencija o pravima deteta. bi decu trebala štiti i od zloporaba kojima su izložena na internetu. Ako to promatramo kroz primere zloupotrebe na blogovima, posebno treba naglasiti član 16. Konvencije o pravima deteta, koji kaže: "Dete neće biti podvrgnuto samovoljnom i nezakonitom mešanju u njegovu privatnost, porodicu, dom ili dopisivanje, niti nezakonitim napadima na njegovu čast i ugled", a stav 2. istoga članka govori: "Dete ima pravo na zakonsku zaštitu protiv takvog mešanja ili napada".

Republika Srbija se ratifikacijom Konvencije o pravima deteta Ujedinjenih nacija obavezala da obezbedi ostvarivanje svih prava deteta, a naročito, na zaštitu od svih oblika nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, potpunu informisanost, na pravično postupanje i zaštitu privatnosti, kao i da detetu koje je bilo izloženo nasilju obezbedi podršku za fizički i psihički oporavak i njegovu socijalnu reintegraciju

Konvencija o zaštiti dece od seksualnog iskorišćavanja i seksualnog zlostavljanja („Lanzarot konvencija”) Saveta Evrope (2007/2010) najobuhvatniji je pravni instrument o zaštiti dece od seksualnog iskorišćavanja i seksualnog zlostavljanja, kojim su obuhvaćene sve vrste seksualnih krivičnih dela na štetu maloletnih lica (uključujući seksualno zlostavljanje dece, iskorišćavanje dece u prostituciji i pornografiji, izlaganje dece seksualnim sadržajima i aktivnostima) i kažnjavanje istih.

Konvencija o visokotehnoškom kriminalu Saveta Evrope čiji je Republika Srbija potpisnik ZAKON O POTVRĐIVANJU KONVENCIJE O VISOKOTEHNOLOŠKOM KRIMINALU¹⁶ je jedan od temeljnih pravnih akata u ovoj oblasti Republika Srbija je ratifikovala Konvenciju o visokotehnoškom kriminalu Saveta Evrope u martu 2009. godine uz Dodatni protokol koji se bavi inkriminisanjem akata rasističke i ksenofobične prirode putem računara. Preporuke Rec(2001)16 o zaštiti dece od seksualnog iskorištavanja iz 2007

Preporuka Rec(2001)16 utvrđuje osamnaest principa koji se odnose na: pretragu i zaplenu predmeta, tehnički nadzor, obavezu saradnje istražnih organa, elektronske dokaze, upotrebu enkripcije, istraživanje, dokumentovanje podataka i trening, kao i međunarodnu saradnju. U odnosu na elektronske (digitalne) dokaze Preporuka određuje da prikupljanje, čuvanje i prezentacija ovih dokaza treba da bude učinjena na način na koji se najbolje osigurava njihov integritet i neoboriva autentičnost.

Preporuka Komiteta ministara Savjeta Evrope R(91)11

Preporuka Komiteta ministara Saveta Evrope R(91)11 o seksualnom iskorištavanju, pornografiji i prostituciji i trgovini djecom i omladinom poziva da se u programe osnovnog i srednjeg obrazovanja uključe informacije o opasnostima od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja, da se u sudskom i administrativnom postupku obezbedi tajnost, odnosno poštovanje prava deteta na privatnost, da se obezbede sankcije protiv svih onih koji su uključeni u proizvodnju i distribuciju pornografskog materijala koji uključuje decu.

---

¹⁶ Objavljen u "Sl. glasniku RS", br. 19 od 19. marta 2009

Rezolucija o pravu na privatnost u digitalnom dobu

Generalna skupština Ujedinjenih nacija, koju čine predstavnici sve 193 svetske države, 20. decembra 2013. godine jednoglasno je usvojila Rezoluciju o pravu na privatnost u digitalnom dobu, što je prvi dokument UN koji se bavi zaštitom privatnosti posle 25 godina. U preambuli se ističe velika zabrinutost zbog negativnog uticaja koje prisмотра ili presretanje komunikacije mogu imati na ljudska prava, ističući da ista prava koja ljudi imaju kada su offline moraju biti zaštićena i kada su online, uključujući i pravo privatnosti.

Rezolucija Generalne skupštine UN o zaštiti dece od vršnjačkog nasilja

Rezolucija Generalne skupštine UN o zaštiti dece od vršnjačkog nasilja od 18. decembra 2014 nije pravno obavezujuća, ali predstavlja tzv. „meki“ instrument koji može da ima značajan uticaj na buduće korake zemalja, uključujući i Srbiju, u rešavanju pitanja vršnjačkog nasilja.

Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda

Evropska konvencija je međunarodni ugovor između država članica Saveta Evrope i temeljni akt na kojem se zasniva zaštita osnovnih ljudskih prava i sloboda. Ova konvencija sadrži niz prava koja su na direktan ili indirektan način štite sledeća prava: pravo na život (član 2.), zabranu mučenja i podvrgavanja neljudskom ili ponižavajućem postupku (član 3.), zabranu držanja u ropstvu ili primoravanju na obavljanje prinudnog ili obaveznog rada (član 4.), pravo na slobodu i sigurnost ličnosti (član 5.), pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života (član 8.), zabranu diskriminacije po bilo kojem osnovu (član 14.), zabranu zloupotrebe prava (član 17.), itd.

Praksa - EVROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA – presuda Vejdeland i drugi protiv Švedske¹⁷

Evropski sud za ljudska prava još uvek nije postupao u predmetima koji se tiču vršnjačkog nasilja u Srbiji.

Međutim, u predmetima vršnjačkog nasilja pred ESLJP, koji su predstavljali rekretnicu, postavljeni su određeni pravni standardi. U predmetu Vejdeland i drugi protiv Švedske Sud je zaključio da nije došlo do kršenja člana 10. ECHR (Sloboda izražavanja). U predmetu Vejdeland i drugi protiv Švedske, predstavka br. 1813/07, presuda od 9. Februara 2012. godine: govor mržnje prema homoseksualnim osobama nije zaštićen pravomna slobodu izražavanja.

Slučaj se ticao osude podnosioca predstavke zbog deljenja letaka u srednjoj školi, u kojima je navedeno da je homoseksualnost “devijantna seksualna sklonost”, koja ima “moralno

---

¹⁷ (predstavka br. 1813/07, Presuda od 9. februara 2012. godine, koja je postala pravosnažna 9.maja 2012. godine)

destruktivni uticaj na samu suštinu društva” i koja je odgovorna za razvoj HIV-ai AIDS-a. Ustanovljeno je da su njihovi leci uvredljivi za homoseksualce i podnosioci predstavke su osuđeni. Oni su se žalili Evropskom sudu, tvrdeći da nisu imali nameru da izraze nepoštovanje prema homoseksualcima kao grupi, već da podstaknu debate o nedostatku objektivnosti u obrazovanju u švedskim školama.

Sud je zaključio da osuda podnosioca predstavke nije prekršila njihovo pravo na slobodu izražavanja. Sud smatra da su navodi izniti u lecima ozbiljni i puni predrasuda i da je diskriminacija na osnovu seksualne orijentacije ozbiljna kao i diskriminacija zasnovana na “rasi, etničkom porijeklu ili boji kože”. Iako ovi navodi ne predstavljaju direktan poziv na mržnju ili nedjela, osuda se razumno može smatrati “neophodnom”u demokratskom društvu radi zaštite ugleda i prava drugih. Naime, prema nalazima istraživanja koja su sprovedena u svim državama članicama, koji su potvrđeni određenim vladinim istraživanjima, učenici LGBTI orijentacije su izloženi nasilju i od strane vršnjaka i od strane nastavnika.” ESLJP nadalje u svojoj praksi prepoznaje diskriminaciju na osnovu seksualne orijentacije kao jedan od malog broja osnova kada različito postupanje podleže strogo preispitivanju i kada je polje slobodne procene usko.

Ključne reči :Sajber buling kroz domaće i međunarodne propise s osvrtom na Uredbu o bezbednosti i zaštiti dece pri korišćenju informaciono-komunikacionih tehnologija od 14. februara 2020. god. Rezoluciju o pravu na privatnost u digitalnom dobu

rezime presude ESLJP Vejdeland i drugi protiv Švedske (predstavka br. 1813/07, Presuda od 9. februara 2012. godine, koja je postala pravosnažna 9.maja 2012. godine

Objavljen tekst u Lege artis februar 2020